

Každý radši, když ho chválí...

(Komárek, Petr – Moudrý, Marek: *Prostějov. Hanácký Jeruzalém*. Olomouc 2017, 297 s.)

Když se loni v létě začalo mluvit o nové knize o Prostějově, vzbudilo to velkou pozornost veřejnosti. Podle ohlasů v tisku jde publikace na odbyt tak, že se připravuje její dotisk. Bohužel se i tady ukázalo, že je stále platné přísloví: Ševče, drž se svého kopyta. Nikoho z nás nenapadne jít s chřípkou nebo se zlomenou nohou k instalatérovi, aby nám je vyléčil, ke stavbě domu si pozveme zedníka a ne např. tlumočníka. Ale historická práce má stále tu smůlu, že se jí pokoušejí dělat téměř všichni bez ohledu na odbornost a schopnost najít si např. všechnu dosavadní vydanou literaturu k danému tématu. Nová historická kniha může být i dobrou kompilací ze starší literatury, musí to ovšem být kompilace kvalitní.

Často se uvádí, že už hodně dlouho nic nového k prostějovským dějinám nevyšlo. Není to tak docela pravda a navíc starší publikace, např. *Prostějov v proměnách staletí* (1994) s historickým úvodem Ludmily Grůzové a Pavla Marka a vyčerpávajícími popisy nejen objektů na fotografiích, ale i souvisejících událostí – především zásluhou Léona Karného, obou autorů úvodu a Dagmar Roháčkové – nemá dodnes konkurenci. Stejně tak i další publikace *Prostějov. Dějiny města*. (2. 1999, 1. 2000), *Prostějov na starých pohlednicích* (2002), *Slavné stavby Prostějova* (2010) nebo *Osobnosti Prostějovska* (2012) byly v tomto ohledu připraveny mnohem pečlivěji než ta nejnovější z loňského roku. *Prostějov v proměnách staletí* sice možná nevypadá příliš reprezentativně, zato obsah této knihy je i po skoro čtvrtstoletí stále platný, věcně správný, zajímavý a inspirativní.

V knize *Prostějov. Hanácký Jeruzalém* se nezdařil ani obsah, ani forma. Z novinových zpráv lze nabýt dojmu, že autoři sami pořídili fotografie, které tvoří nejpodstatnější část publikace. Ale není tomu tak – většinu snímků získali z archivu Prostějovských *Radničních listů* a jejich zhotovitel nebyl ani profesionálním fotografem, ani nebyly při svém vzniku určeny k ničemu jinému než k ilustrování přísluš-

ného čísla v uvedeném městském periodiku. Bohužel navíc ne všechny snímky jsou opatřeny popiskem. Původ jednotlivých zobrazení ani jejich autora nelze vůbec zjistit. Především ale chybí datace jednotlivých snímků. Tím publikace ztrácí další kvalitu – dokumentační. Za nějakou desítku let bude moci uživatel pouze konstatovat, že je zde prezentován stav ne později než do roku 2017.

Podle názvu také trochu očekáváme, že se kniha věnuje především židovským reáliím a historii, že i fotografie budou dokládat tuto avizovanou součást názvu – ale i zde se dočkáme zklamání. Naopak v těch částech, které se zabírají prostějovskými židovskými dějinami, se objevuje nejvíce chyb a nepřesností.

Knihy se připravují často několik let. I když třeba nejsou určeny pro odbornou veřejnost, musí i populární publikace obsahovat věcně správné informace a údaje a jejich bonusem bývá profesionálně provedená grafika. Textová část této knihy spočívá v 11 stranách „historického“ výkladu doplněného fotografiemi. Na těchto jedenácti stránkách jsme našli přibližně kolem stovky nedostatků a pochybností, nepočítaje připomínky k fotografické části a jejich popiskům. Průběžně vedený výklad „zatížený“ minimem odstavců spojuje okolnosti a jevy, jež spolu nesouvisejí, místy je nepřehledný, nevyvážený, některá tvrzení se opakují, opakovaně se dostává do rozporu sdělení v textu a u fotografie.

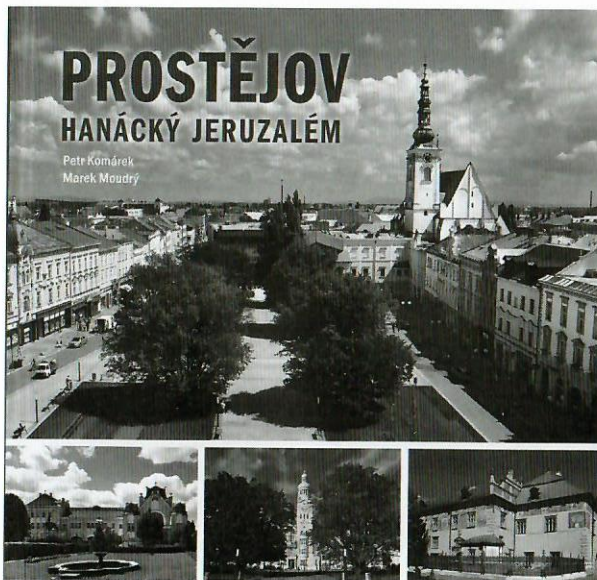
Texty jsou stylisticky neobratné, často sice pochopíme, co chtěli autoři říct, ale s jistou pachutí. Např. „...*města Uničov, Litovel nebo Olomouc, která se později stala moravskou metropolí*“ (s. 8), kdy z uvedeného vyplývá, že i první dvě se stala metropolí, nebo další slohově těžkopádné spojení: „...*období vlády Pernštejnů a jejich tolerantní přístup způsobil...*“ (s. 9) – období vlády nic nezpůsobilo, spíš přístup Pernštejnů měl vliv na další rozmach panství; „...*patří k úspěšným příkladům moderní architektury...*“ (s. 14) – může být pří-

klad úspěšný?, možná spíš zdařilý. A podobných případů najdeme více.

Daleko škodlivější jsou ovšem naprosté nepravdy, kterých bohužel texty obsahují hodně:

Podle autorů se trhovář ves Prostějovice „... pravděpodobně rozkládala v místech současného kostela sv. Petra a Pavla...“ (s. 8), ale renomovaná historička starších dějin dr. Ludmila Grůzová za mnohem pravděpodobnější považovala lokaci na současném Žižkově náměstí. V listině z roku 1213 není Prostějov uváděn, ale je zde datována. Prostějov nemá zakládací listinu, vznikl postupně, přirozeným vývojem a nebyl 27. 3. 1390 „povýšen na město“, dostal tehdy právo výročního trhu, což s dalšími detaily prostějovské existence podle výkladu historiků potvrzuje jeho městský charakter. Tím, že augustiniáni „postavili nový klášter a kostel ve stylu vrcholné gotiky“ (s. 8) se význam města neposílil, prestiž posílily až důsledky činnosti mnichů.

Je sice potvrzeno spojení Starého a Nového města v jeden celek roku 1406, ale zakládací listina Nového města, kterou by vydal Petr z Kravař, patrně nikdy neexistovala.

Kosteleckou bránu zrušili před stavbou zámku, nikoliv po jeho výstavbě (s. 9).

Neví se jistě, zda *Listy* z roku 1527 („*Jana Dubčanského neb Habrovanského Listové bratřím Boleslavským poslané i také jejich odpovědi zase psané...*“) byly skutečně vytištěny v Prostějově, zato se ví, že zde fungovalo několik tiskáren a vzešla z nich řada tisků, nejen jmenované dva. Stavbu staré radnice dokončili před koncem dvacátých let 16. století, nikoliv roku 1539, a budova je renesančně-gotická. Pernštejnové zámek stavěli ve dvou fázích, v obou byl reprezentativní rezidenční stavbou. První podoba vznikla nejpozději do počátku třicátých let 16. století, z té doby pocházejí dochované raně renesanční malby al secco – nikoliv fresky – a některá kamenická díla. Přestavba následovala v letech 1568–1572. Nedá se tedy ve zkratce napsat, že zámek pochází z poloviny 16. století (s. 10).

„*Kolem roku 1630 byla téměř polovina domů opuštěná. Vše dovršila třicetiletá válka...*“ (s. 10), která ovšem začala už roku 1618. Švédové měli opěrný bod v Olomouci, nikoliv v Prostějově.

Klášter milosrdných bratří založil Josef Jan Adam z Lichtenštejna a jeho třetí manželka Marie Anna Kateřina. Buďto měli autoři uvést všechna tři jména nebo pouze dvě – ovšem ve správném pořadí (s. 10).

Farní kostel začal být upravován bezprostředně po požáru a hlavně kvůli jeho následkům, stát zůstal minimálně gotický presbytář, dochovaly se renesanční jednotliviny – tedy nejen holé zdi. Nikde se přesně neuvádí zasvěcení kostela před požárem. Je otázkou, zda titul Povýšení sv. Kříže nebyl užíván i před ním. Opětovná konsekrace liturgického prostoru je po rozsáhlé přestavbě obvyklá, čili nekonala se možná kvůli změně titulu kostela (s. 11).

Morový sloup vztyčili roku 1714, většinu soch vytesali ve dvacátých letech 18. století, kapucínský klášter stavěli v letech 1759–1766, Josef II. ho zrušil roku 1784 – rozmezí 70 let přece nelze označit jako „stejnou“ dobu! Kostel sv. Barbory nemá s barokní přestavbou města nic společného a už vůbec ne s požárem z roku 1697. Postavili ho v letech 1759–1766 kapucíni, kteří stavěli své kostely v jednotném

tradičním slohu, jenž vycházel z gotiky, ale současná podoba kostela sv. Cyrila a Metoděje vzešla z rekonstrukce z počátku 20. století (s. 11).

Prvním prostějovským starostou české národnosti se stal již Florián Novák roku 1867, nikoliv až Karel Vojáček. Určitě zajímavé poznámky o výtvarnici Z. Vorlové-Vlčkové do textu nezapadají (s. 13).

Roku 1965 byly nové budovy Oděvního podniku uvedeny do provozu, stavěly se však mnohem déle než rok a počet zaměstnanců dosahoval až k deseti tisícům (s. 15).

První zmínka o židech v Prostějově pochází z roku 1392, ne až z roku 1445. Není jisté, že rabi Löw v Prostějově žil, ač zde možná mohl nějaký čas pobývat. Roku 1580 nebylo v Prostějově 59 židovských domů, ale jen 31 (s. 9). Židovská – spíš hebrejská – tiskárna v Prostějově byla sice první ve své době, ale ne jediná na Moravě; roku 1753 vznikla také hebrejská tiskárna v Brně. Prostějov nikdy nebyl sídlem moravského zemského rabína, jak se zde tvrdí (s. 10), do roku 1851 zemský rabín sídlil jen v Mikulově, pak v Brně, krátce i v Boskovicích. Zcela se pomíjí, že se Židé zabývali finančnictvím a měli povoleno provozovat jen některá řemesla. V polovině 19. století, jak vyplývá z textu, nebylo v Prostějově 135 židovských textilních podnikatelů (s. 13) – do roku 1890 zde existovalo 18 firem, které vyráběly oděvy, včetně nežidovských, mezi válkami kolem 90 a do arizace v letech 1939–1941 šlo asi 46 velkých i menších židovských konfekčních firem a výrobců. Výraz textilní není totéž co oděvní.

Alena Rašková se zajisté stala jako první žena první primátorkou města, ale první ženou v historii prostějovské samosprávy zcela jistě není (s. 16).

Na s. 18 se opakují některá fakta zmíněná v předchozím textu. Uváděná dvě oddělená ghetta byla spíš dvěma částmi jednoho ghetta, ale není to ojedinělé, totéž existovalo v Podivíně. Tvrzení, že roku 1584 – možná spíš roku 1580, obývalo ghetto 31 rodin, je poněkud zavádějící – spíš zde bylo 31 židovských domů, kolik v nich žilo rodin, nevíme. Ehrenstammova továrna nedodávala vojenské oblečení, ale vyráběla sukno, tedy látku na výrobu uniforem. Nemohla tudíž ani položit základ budoucí slávy Prostějova jako oděvní vel-

V horní části portálu hlavního vstupu do kostela sv. Petra a Pavla si dodnes každý může přečíst, že chrám dal přestavět a rozšířit v letech 1728–1730 prostějovský měšťan Prokop František Pumer, vysloužilý kyrynsnický důstojník. O tom, že donátor do svého počínu investoval veškerý svůj majetek, napsí mlčí. Foto převzato z diplomové práce Simony Dopitové (Masarykova univerzita Brno).

moci – tento primát patří bratřím Mandlovým, kteří roku 1858 jako první začali průmyslově vyrábět oděvy. Rabín Cvi Jehošua Horowitz se nenarodil v Prostějově, ale patrně v polském Ryžvalu, v Prostějově roku 1816 naopak zemřel. Sama nacistická ideologie zánik židovskému obyvatelstvu nepřinesla – nýbrž její realizace (s. 18). Výraz „chevra kadiša“ označuje pohřební bratrstvo, takže titul chevra kadiša neexistuje, Samuel Hirsch tedy nemohl být chevra kadiša, ale mohl být jeho členem nebo předsedou (s. 19).

Vypočítat všechny nepřesnosti a omyly v popisích fotografické části by zabralo hodně stran. Uvedme jen pár příkladů. Např. portál zazděný do zdi administrativní budovy muzea v Kostelní ulici je spíš empírový a pocházel ze zbourané budovy valchy na dnešním Poděbradově náměstí (s. 41). Donátor morového sloupu se nejmenoval Jan, ale Karel Antonin Schellenberger (s. 42), mázhaus není

vstupní, ale velká síň v přízemí (s. 46). Není jasné, že popiska na s. 47 nahoře zmiňuje rodný dům Jiřího Wolker (zvláště pro cizince, kteří básníka, ani jeho dílo patrně vůbec neznají) – navíc nevíme, kde které básně přesně napsal – možná většinu v Praze během studií. Na snímku na s. 62 není ani tak Pernštýnské, jako dnešní Přikrylovo náměstí. Úředníci se ze zámku přestěhovali do tzv. knížecího domu již roku 1605 (s. 63), dnešní vzhled budovy však pochází z přestavby provedené podle návrhů architekta Maxe Fleischer v letech 1890–1891. Fronta domů se obvykle neoznačuje slovem „pasáž“ (s. 66). Popis téže bašty na s. 76 a 77 navozuje dojem, že jde o dvě rozdílné stavby. Průchod v hradbách ve Školní ulici byl vyražen dodatečně, patrně až v době vzniku parku či ještě později, fortna stávala v blízkosti zámku, ale nedochovala se (s. 77). Sochu sv. Jana Nepomuckého nechal roku 1731 postavit před svým domem na dnešní Wolkerově ulici prostějovský měšťan Jiří František Prokeš. Od roku 1933 stála na Masarykově náměstí. Při stavbě Pioru ji přemístili k západní stěně kostela sv. Jana

Corpus delicti – sv. Jan Nepomucký, dílo Jiřího Jana Antonína Heinze z roku 1731, v původním umístění před domem donátora (měšťan Georg Franz Prokesch) na dnešní Wolkerově ulici. Čerstvě restaurované sousolí se nedávno vrátilo na místo jednoho ze svých dočasných stanovišť, před dnešní OD Zlatá brána. Fotografie ze sbírek Muzea a galerie v Prostějově.

Nepomuckého u kláštera milosrdných bratří a odtud roku 2015 na dnešní náměstí T. G. Masaryka – nevrátila se tedy na své úplně původní místo (s. 130). Náklady na rozšíření a přestavbu kostela sv. Petra a Pavla roku 1728 zaplatil jako donátor bývalý důstojník kyrysníků Prokop Pummer, což se v popisku na s. 154 také nedozvíme. Dnešní budovu knihovny si vystavěli prostějovští střelci jako svoji střelnici, proto je tam jejich znak, jako knihovna slouží od roku 1919 (s. 199 a 259). Domovní znamení knihou označené U Černé koruny nese správný název U Železné koruny (s. 206), u všech domů se znamením by si popiska zasloužila adresu příslušného místa. Pan von Frankenberg nebyl prostý voják, ale důstojník (s. 220). Nejstarší českou střední školou v Prostějově byla česká reálka založená roku 1871, nikoliv tedy Obchodní akademie (s. 255). Budova průmyslové školy v Lidické ulici byla prohlášena památkou, což se v popisku nedovídáme (s. 253). Popiska ze s. 258 „*Knihovna se sochou Trojice od Jiřího Marka, která byla součástí sochařského sympozia prostějovské rodačky Hany Wichterlové*“ patří opravdu ke slohovým perlám. Sokol II vznikl roku 1899, takže nejen proto, aby po druhé světové válce převzal správu hřiště Makabi (nikoliv Maccabi, s. 284).

Všechny tyto nešťastné nedostatky jsou o to horší, že kniha obsahuje i anglický překlad, takže chybné informace, ba přímo omyly týkající se prostějovských dějin se budou díky tomu šířit po celém světě. Všichni geologové např. vědí, že v nejbližším okolí dnešního města Prostějova žádná sopečná činnost neexistovala, tudíž ani hanácká „hora“ Kosíř není sopka. Nicméně asi před 80 lety to někdo napsal do jedné publikace a od té doby se to „táhne“, že je Kosíř sopka – ono je to takové lákavější, nebezpečnější a dynamičtější než nějaké obyčejné usazeniny karbonského moře... V recenzované publikaci tedy vidíme vznik další „sopky Kosíř“ – ekvivalent neblahého omylu, který se geologové marně snaží vyvracet už léta.

V jednom se s autory shodneme – na jedné z úvodních stran trochu neskromně prohlašují: „*A není to ledajaká kniha.*“ Není.

Marie Dokoupilová, Václav Horák, Michaela Kokojanová